

ZGODOVINA NOVINARSTVA IN MEDIJEV

Seminarska naloga

Novinarstvo časnika Večer v devetdesetih letih 20. stoletja

S. H.

G. P.

M. V.

U. Z.

Novinarstvo, 1. letnik, redni študij.

Ljubljana, 16. maj 2011

Družbeno kulturni položaj novinarjev časnika Večer v 90. letih dvajsetega stoletja

1. Družbene razmere

Devetdeseta leta so v Sloveniji minila v znamenju sprememb političnega sistema, sprejemanja nove medijske zakonodaje, privatizacije medijev, liberalizacije časopisnega trga, medijske koncentracije in komercializacije. Pri tiskanih medijih se je svoboda javnega izražanja izenačila s svobodo lastnine. Prevladalo je mnenje, da bo privatizacija medijev zagotovo odvrnila državo od vmešavanja v novinarstvo. Zagovorniki tega so se sklicevali predvsem na slabe izkušnje v prejšnjem režimu. V Sloveniji je bila lastniška struktura tiskanih medijev taka, da so zaposleni posedovali 60% medija, vendar pa to ni delovalo tako, kot v drugih državah. Cenzura s strani lokalne politike je bila najbolj očitna oblika državnega nadzora nad mediji. Podržavljenje komunikacijske sfere je vplivalo na vsebinsko zasnovano množično produciranih sporočil – zmanjšan obseg reklam in spremenjena zasnova redakcijskih

sporočil, ki pa so bila v celoti

»lojalna družbenemu

sistemu« (Splichal, 1984).

Naloga tiska in
medijev v moderni
demokraciji ni le

zapisovanje podatkov o dogodkih in propagiranje oblasti, ampak objektivna interpretacija preverjenih informacij. Na prehodu iz socialističnega v tržni sistem je zelo pomembna stroga zaščita človekovih pravic, ključno vlogo pri tem pa so odigrali prav tiskani mediji. Decembra leta 1990 je takratni glavni urednik Drago Simončič na lastno željo odstopil, kolektiv pa je prvič lahko izvoli urednika po lastni želji. Ljudje so medijem zaupali, ker so se pričeli pojavljati prispevki o slovenskem narodnem programu ter o demokraciji. Časnik Večer je v tem času poročal o veliki brezposelnosti in krizi v gospodarstvu (na področju Maribora). Novinarji Večera so izpostavljali socialni aspekt gospodarskih težav pri tranziciji, odkrito pa so se zoperstavili tudi bivšemu režimu. Leto vsekakor 1990 pomeni klimo družbene nevarnosti in čas, ko se družbene razmere v Jugoslaviji vidno spremenijo – začne se pripravljati teren za velik družbeni preobrat (Prodan, 2010).

2. Ekonomske razmere

V Sloveniji je v preteklosti prevladovalo prepričanje, da morajo tiskani dnevniki ostati v domači lasti pod pretvezo »nacionalnih interesov«. Preprečiti je bilo treba razprodajo slovenskih medijev tujim lastnikom. Zaradi strahu pred tujimi lastniki in njihovim morebitnim uveljavljanjem političnih interesov, je pripeljal do regulacije lastniških deležev pri posameznih lastnikih. V resnici pa se je zaradi domnevne ogroženosti pred tujimi prevzemi, dogajala medijska koncentracija, ki so jo izpeljali domači lastniki – velikokrat močno povezani s politiko (Ferlič, 2006).

Skupina poslancev, ki je sodelovala pri pripravi zakona o lastninskem preoblikovanju, je podprla mnenje, da se mediji pri privatizaciji izenačijo z drugimi podjetji. Pri tem se je odprlo vprašanje, ali pri privatizaciji upoštevati dejanske kapitalske vložke države – v primeru, da bi jih, bi lahko mediji postali državni in bi tako privatizacija državnih (družbenih) medijev prinesla njihovo poddržavljenje. Sprejeta je bila politična odločitev za specifični način privatizacije z notranjim odkupom. To je pomenilo, da naj bi mediji ostali v rokah zaposlenih, in to naj bi posledično tudi omogočilo tudi njihovo politično neodvisnost in svobodo. V povezavi s tem je bil sprejet tudi 39. člen Zakona o javnih glasilih, ki je bil kot nekakšen »varnostni ventil« za preprečevanje poddržavljenja in je določal razpršeno lastništvo oz. onemogočal prevzem s strani samo enega lastnika (Petković, 2006).

Privatizacija z notranjim odkupom je vplivala tudi na način urejanja odnosov med upravo in zaposlenimi oz. med upravo in odgovornim urednikom. Tako je bilo v zakonu zapisano, da ima javno glasilo odgovornega urednika, ki ga imenuje in razrešuje izdajatelj po poprejšnjem mnenju uredništva oz. zastopstva uredništva (30. člen), in da je za bistveno spremembo programske zasnove potrebno pridobiti mnenje uredništva oz. zastopstva uredništva (34. člen). Oba člena naj bi preprečevala prihodnjim lastnikom vpliv na programsko politiko medija (Breznik, 2004).

Mariborski Večer se je usmeril na poslovno povezovanje (natančneje nakupe) lokalnih medijev. Tako je lokalnim medijem v Murski Soboti (Podjetje za informiranje, v okviru katerega poslujejo lokalni tednik Vestnik, nekomercialna radijska postaja Murski val in oglaševalska agencija), Celju (delniška družba

NT&RC združuje časopis Novi tednik, Radio Celje in skupno oglasno agencijo) in na Ptujju (Radio Ptuj in Tednik) ponudil združitev v enotno podjetje z Večerom. Po besedah takratnega direktorja ČZP Večer ni šlo za nikakršen prevzem, temveč za snovanje podjetja, ki lahko na trgu utrdil položaj vseh skupaj (Breznik, 2004).

Tabela 2.1: Lastniška sestava večera

PID INFOND ZLAT (KBM INFOND) ¹⁰	32,23 %
TALUM	12,62 %
SLOVENSKA ODŠKODNINSKA DRUŽBA	10,00 %
LEYKAM	9,74 %
DNEVNIK	6,52 %
TRIGLAV STEBER I PID	2,45 %
PUBLIKUM	2,23 %
MALI DELNIČARJI	24,20% ¹¹

Vir:

Tiskarna Leykam, ki je v stoo odstotni lasti avstrijskega Leykam Media, je leta 1994 (po nakupu propadlega Mariborskega tiska) sklenila z *Večerom* 10-letno pogodbo o tiskanju. Leykam, ki naj bi ga zanimal 25- do 40-odstotni lastniški delež *Večera*, je svoj desetodstotni delež pridobil večinoma z nakupom delnic malih delničarjev.

2.2 Lastniške povezave splošoinformativnih dnevnikov

Pregled lastniških povezav slovenskih splošoinformativnih dnevnikov kaže, da sta razen KD holdinga, Krekove družbe, KBM Infonda in DZS, največja lastnika v slovenskih medijih dva paradržavnega sklada: SOD ima lastniške deleže v Delu (11,71 %), Večerju (10 %), Delu Prodaji (10 %), Delu Revije (10 %), DZS (7,4 %), Gospodarskem vestniku (8,19 %) ter devetih radijskih postajah. Oba sklada, ki sta bila ustanovljena v času privatizacije slovenskih podjetij, sta dejansko največja medijska lastnika. Tako je

država, ki neposredno vpliva na poslovno politiko KAD-a in SOD-a, po desetletju privatizacije še naprej največji medijski lastnik.

Koncentracija pomeni tržna ravnanja, ki prinašajo trajno spremembo v strukturi udeleženih podjetij (*glej Zakon o preprečevanju omejevanja konkurence/ZPOmK - GV, 2000:111*).

Na medijskem področju so pomembni predvsem trije tipi koncentracije:

- **horizontalna** koncentracija (prevlada na določenem medijskem trgu; na primer časopisnem trgu ali med televizijskimi postajami),
- **navzkrižna** koncentracija (na različnih medijskih trgih, ponavadi nastopi med časopisi in elektronskimi mediji) in
- **vertikalna** koncentracija (vključuje vse stopnje proizvodnje, na primer proizvodnje vsebine, distribucije, prodaje, enotno oglaševanje..).

Na osnovi analize, ki sta ji opravila Sandra B. Hrvat in Lenart J. Kučič lahko ugotovimo, da na slovenskem medijskem trgu obstajajo vertikalne, horizontalne in diagonalne medijske koncentracije. Slovenski splošnoinformativni dnevnik imajo na prvi pogled dokaj razpršeno lastniško strukturo in navidezno veliko število nepovezanih lastnikov je v resnici majhno število kapitalsko in upravljavsko povezanih oseb (Bašič Hrvat in Kučič 2002).

3. Tehnološke razmere

Večer leta 1994 prvič izide v barvni različici, leto kasneje pa je uredništvo postavilo prve spletne strani. Prelomni datum je 11. maj 1998, ko so začeli objavljati celotno vsebino tiskane izdaje v elektronski obliki. Leta 1999 Večer izide kot prvi slovenski časnik na CD-ju. Pomemben podatek je še, da je njihov programski del plod lastnega znanja (Breznik, 2004).

15.junij1994

Večer je v celoti narejen na računalnik

2.december1994

Večer prvič izide v barvah

4. Delavne razmere

Kot v Jugoslaviji, je imela tudi v Sloveniji oblast velik vpliv na medije. Novinarji so bili člani ZKS, kar pa jim je predlagala oblast. Člani ZKS-ja so bili tudi uredniki, tako kot novinarji, na predlog oblasti. Preko novinarjev in urednikov je nato politika določala tudi medijske vsebine, ki so morale ustrezati nenapisanim pravilom in določenim standardom. Pravila so se spreminjala s časom, razlikovala pa so se tudi po publikacijah. Delo, ki je bil takrat najbolj bran dnevni časopis, je imel najmanj svobode, saj si oblast ni mogla privoščiti, da bi prišlo do kakšnih odstopanj od standarda v takšni publikaciji. Dnevnik in Večer pa sta imela malce več svobode, saj nista bila tako veliki publikaciji in nista imela večjega vpliva na javnost. Seveda pa popolne svobode ni imela nobena publikacija. Med odkrite mehanizme represije na novinarsko delo spadajo vsi ukrepi, ki so vidni oz. jih lahko opazimo sami. Takšni ukrepi so fizično

nasilje, zastraševanje novinarjev, represivni zakoni, postavljanje novinarjev na "črne liste", prepovedi pisanja ter birokratske in sodniške odredbe.

5. Zaključek

Časopisno založniško podjetje Večer je tretja pomembna časopisno-založniška medijska hiša v Sloveniji. Glavna dejavnost podjetja je izdajanje dnevnega časnika Večer, najmočnejšega tiskanega medija v severovzhodni Sloveniji, tednika *7 dni*, revije *Naš dom* in nekaterih posebnih izdaj. V uvodu predstavljamo še tabelo s kronološkim pregledom pomembnejših prelomnic časnika Večer v devetdesetih letih dvajsetega stoletja.

Tabela 5.1: Zgodovinski mejniki

- 1990 Ločitev časnika Večer od tiskarne Mariborski tisk.
- 2. december 1994 Časnik Večer se prvič tiska v barvah v novi tiskarni Leykam v Hočah.
- Oktober 1995 Večer dobi svojo prvo stran na internetu.
- 11. maj 1998 Večer izide prvič v celoti na internetu.
- Marec 1999 Večer (letnik 1998) izide kot prvi slovenski časnik na zgoščenci.
- 2000 Večer okrepi regijske strani svojih izdaj in še naprej izhaja v šestih regijskih izdajah.

(Vir: Vecer.com, 2007)

2. PROCES NOVINARSKÉ PRAKSE V DNEVNIKU VEČER (90. LETA)

S pomočjo intervjuja, ki smo ga opravili z novinarko Večera Melito F. Hajnšek, bomo poizkusili čim bolj razložiti proces novinarske prakse v dnevniku Večer.

Razložili bomo kakšen je bil proces oziroma način dela, kdo so bili ključni viri, kakšna pravila in norme so veljale za

oblikovanje prispevkov ter kdo jih je določil. Opredelili bomo tudi na podlagi česa so se odločili kaj bodo objavili in kdo je odločal o tem, kaj je takrat veljalo kot kakovostni novinarski prispevek, kakšne pritiske so doživljali in kako ocenjujejo takratno novinarstvo. Z opisom omenjenih značilnosti in z opisom novinarske prakse, bomo orisali in približali novinarstvo Večera v 90. letih.

Novinarko Melito Forstnerič Hajnšek smo si za intervju izbrali zato, ker že vrsto let dela pri časniku Večer. Bila je vodja redakcije kulture, nato pa še urednica Sobotne priloge. V njenem službovanju pri Večeru je doživela že marsikaj, med drugim tudi prehod iz skupne države Jugoslavije na samostojno Republiko Slovenijo, kar je prineslo slovenskemu novinarstvu kar nekaj sprememb.

2.1 Proces/način dela

Pri opisu procesa oziroma načina dela, nas je zanimalo predvsem kako je potekalo novinarsko delo in kdo je imel največjo moč v tem procesu. Ključno raziskovalno vprašanje pa so bile metode dela. Izvedeli smo, da je bila na začetku tehnologija bistveno drugačna od današnje. Pisali so na počasne pisalne stroje, na daljavo pa so tekste oddajali s teleprinterji, ki so danes povsem zatonili v pozabo. Dela je bilo precej manj kot danes, prav tako je bilo manj časopisnih strani. Kljub vsemu so bili profesionalni standardi višji od današnjih. Uredniki so delali z mladimi novinarji in jih spremljali na terenu. Takrat, po besedah novinarko, o dogodkih, ki so se dogajali, ni mogel kdorkoli "s ceste" objavljati kjerkoli.

Tedaj je bilo najlažje delo dobiti v časopisni hiši. Takratna zaposlitev je bila predvsem zaposlitev za nedoločen čas in tako je bila tudi socialna varnost novinarjev bistveno večja. V primerjavi z današnjimi časi, so bili novinarji takrat v boljšem položaju od današnjih novinarjev, saj jim ni bilo potrebno odpirati svojih medijskih hiš (s. p.-ja).

Metode dela se niso bistveno razlikovale od današnjih. Novinarji so na terenu z diktafoni pobirali izjave in se udeleževali novinarskih konferenc. V 90. letih 20. stoletja še ni bilo interneta, ki bi jim omogočal lažji in hitrejši dostop do podatkov. Tako kot danes pa je imel največjo moč v procesu dela urednik, kateremu so sledili uredniki za posamezna področja oziroma redakcije.

2.2 Viri

Ključni viri so se razlikovali glede na področje o katerem so pisali. Navadno so bili ti viri tudi uradni viri, se pravi predvsem politiki, direktorji podjetij in zaposleni pri odnosih z javnostmi.

Viri so se spreminjali tudi skozi čas. Tako so neuradni viri kmalu postali uradni. Z razvijanjem PR oddelkov v vseh institucijah pa se je spremenilo tudi veliko drugih stvari. PR-ji onemogočajo neposredno komunikacijo in manipulirajo z novinarji, vsaj po besedah Melite F. Hajnšek.

2.3 Norme in pravila

Norme in pravila se niso preveč razlikovala od današnjih. Prispevki so morali biti verodostojni, resnični, profesionalni, jasni in slogovno urejeni. Informacije so morale biti preverjene, etično neoporečne in niso smele biti negativno nastrojene oziroma niso smele hujskati ljudi proti ljudem ali pa stvari, o kateri so pisali novinarji.

Norme so navadno določali uredniški odbori in vodstva medija, pomembna pa so bila tudi cehovska pravila. Pri določanju norme je bila pomembna tudi etika, kar je po besedah novinarke, danes najbolj problematično.

2.4 Novinarske vrednote

Z novinarskimi vrednotami mislimo predvsem na njihovo odločanje o tem kaj bodo objavili in kaj ne. Navadno so se odločali na podlagi kredibilnosti, verodostojnosti, profesionalnosti, avtentičnosti, kakovosti in primernosti. S primernostjo so mislili predvsem na družbene okoliščine, v katerih so se nahajali.

O temah so se dogovorili na uredniških sejah, vsak urednik pa se je dogovarjal za standarde objave v svoji redakciji. Vse skupaj se je usklajevalo dvakrat na dan, kjer so teme dneva predebatirali, jim določili komentarje, stalne rubrike, uvodne teme in avtorje.

2.5 Kakovost

Zanimalo nas je tudi, kaj je takrat veljalo kot kakovostni novinarski prispevek. Izvedeli smo, da je moral biti takšen prispevek, kot je že omenjeno zgoraj, verodostojen in kredibilen. Moral je vsebovati preverljive informacije, zanesljive vire ter kakovostni jezik in slog.

Konec 90. let je bila prisotnost fotografije bistveno manj pomembna kot danes. Po besedah novinarke, se danes časopisne hiše preveč ukvarjajo z izgledom revije kot pa z vsebino samo. Strani se čedalje bolj spreminjajo v albume s fotografijami, daljši in poglobljeni teksti pa so pogosto izrinjeni.

2.6 Pritiski

V obdobju 90. let, novinarji niso doživljali nobenih občutnih pritiskov. Po informacija, ki nam jih je dala Melita F. Hajnšek, so jim kakšen članek že zavrnili oziroma "pustili v predalu", vendar ne iz političnih ali kakšnih podobnih razlogov, temveč zaradi tega, ker preprosto ni bil primeren v tistem času.

Melita F. Hajnšek nam je povedala, da je danes kaj takega nemogoče. Objavlja se vse, cenzura pa je bolj prikrita in izražena predvsem v tem, da se o nekaterih temah ne piše oziroma govori. Zaradi pritiskov oglaševalcev se prav tako ne sme pisati nič slabega o njih. Danes imamo tako več vrst cenzur, ki pa niso vezane samo na politiko. "Kapitalska cenzura je morda še najnevarnejša, ker je bolj prekrita", je še na to temo dodala novinarka Hajnšek.

2.7 Stališče do takratnega novinarstva

Melita F. Hajnšek je v našem intervjuju ocenila tudi takratno novinarstvo. Povedala nam je, da je bilo takrat manj politike, črne kronike in športa. Takrat se je pisalo tudi tehtneje oziroma bolj premišljeno kot danes. Prav tako se danes med žanri pojavlja vedno manj komentarjev, kolumnistike in reportaž.

Tudi mi sami smo poizkusili primerjati takratno novinarstvo z današnjim, vendar žal neuspešno. Če verjamemo na besedo naši intervjuvanki, lahko rečemo, da je danes veliko več črne kronike, politike in športa. Omenjene rubrike, se namreč v vseh medijih pojavljajo nekajkrat dnevno, ki se navadno držijo reka: "Slaba novica, je dobra novica". Prav tako so veliko bolj pogoste zabavne vsebine, ki v težkih časih lahko popestrijo vsakdanjik državljanov.

3.

1990 JANUAR

Preostane še most
Najbolj občutljiva in pretrga črna Rapa Rapa je vinski ožbišča spopad, ki jo lahko pravih kraljev...
Stran 7

Neurje s točo
Najbolj občutljiva in pretrga črna Rapa Rapa je vinski ožbišča spopad, ki jo lahko pravih kraljev...
Stran 11

Bonča prvi na Rogli
Agencija za industrijsko raziskovanje...
Stran 14

VEČER
MARIBOR, BRENDA, 30. JANUAR 1990 • CENA 6 DINARJEV

Prilagodite ustavo za konfederacijo

Večerni novinarji v rednih Glasnikih Gora

Kočevska Reka ni več mit
KONFERENCA O ČISTILNIŠKEM SISTEMU NA KOČEVSKI REKI...
Stran 10

V Grčijo
Agencija za industrijsko raziskovanje...
Stran 14

VEČER
MARIBOR, POBORAJE

Naj vam bo dobro leto!

Maribor: Bodo Šentilj tožili za 700 milijonov?
Stran 17

Prekmurje: Mrknilo je sonce in mrknila so podjetja
Stran 14

VEČER
MARIBOR, PIRLA, 3. FEBRUAR 1990 • CENA 6 DINARJEV

Tudi hrošče bomo premagali!

III. TIŠOČMERQUE

VEČER
MARIBOR, PIRLA, 3. FEBRUAR 1990 • CENA 6 DINARJEV

Letošnja inflacija je osem odstotna
Cilj za povprečnica CEM se je povečeval...
Stran 5

Priložil se je delavec
Kotičičeva priložil...
Stran 9

Nož v prsih glasbene legende
Kotičičeva priložil...
Stran 22

VEČER
MARIBOR, PIRLA, 3. FEBRUAR 1990 • CENA 6 DINARJEV

1990 JUNIJ

VEČER
MARIBOR, PIRLA, 3. FEBRUAR 1990 • CENA 6 DINARJEV

DECEMBER 1999

VEČER
16. 12. 1999
Delno jasno

Vlada predlaga preživninski sklad
Predložena dolžna sta 41.000 evrov in vključeni so...
Stran 13

Pri SRD odločitve ne želijo komentirati
Maribor: Dobaj je ostal pri...
Stran 13

Se gna možnost za Sentilj
Sentilj: Negeti sta, da...
Stran 15

Slovenski evangeličani in katoličani na novi poti?
Stran 6

Je generalna državna tožilka kršila zakon?
Pravosodni minister Marušič...
Stran 5

Vstopnice za Clintonov nagovor
Clinton in predstavniki...
Stran 11

Dobra novica
Violeta...
Stran 23

IZ VSEBINE
Novi...
Stran 11
Dobri...
Stran 18
E...
Stran 14
D...
Stran 13
Z...
Stran 12

JUNIJ 1999

SKLEP

Večer je v slovenskem prostoru izjemno pomemben časnik, saj izhaja že vse od leta 1945. Delovanje Večera je torej DOLGOROČNO, saj je nastal ob koncu 2. svetovne vojne, preстал čas socializma, bivše skupne države Jugoslavije, osamosvojitve Slovenije in leta po njej. Te prelomnice so izjemno pomembni mejniki tudi v delovanju časnika in z njimi se je tudi vedno nekoliko spremenilo pisanje v njem.

V našem raziskovalnem delu smo se bolj osredotočili na 90. leta prejšnjega stoletja, torej malenkost pred osamosvojitvijo, ANALIZIRALI kako je potekal prehod osamosvojitve in delovanje vse do danes. Devetdeseta leta so v Sloveniji minila v znamenju sprememb političnega sistema, sprejemanja nove medijske zakonodaje, privatizacije medijev, liberalizacije časopisnega trga, medijske koncentracije in komercializacije. V Sloveniji je bila lastniška struktura tiskanih medijev taka, da so zaposleni posedovali 60% medija, vendar pa to ni delovalo tako, kot v drugih državah. Cenzura s strani lokalne politike je bila najbolj očitna oblika državnega nadzora nad mediji.

Da PA smo lahko dobili vpogled v delovanje časopisa v tistem obdobju smo morali poiskati osebo, ki je bila v tistem času zaposlena pri Večer. Obrnili smo se na novinarko Melito Forstnerič Hajnšek, ki nam je izjemno prijazno odgovarjala na naša vprašanja. Hajnškova je že petindvajset let zaposlena pri časopisu Večer, med drugim je bila dolgo časa urednica rubrike Kultura, nato pa še urednica **znane** Večerove priloge V soboto. V intervjuju smo jo povprašali predvsem o takratnem načinu dela, kako je SPLOH potekal celoten proces upovedovanja besedil. Povedala nam je, da so razlike med takratnim in sedanjim časom „gromozanske“. Na začetku so članke pisali na pisalne stroje, šele kasneje so jih zamenjali prvi računalniki. Novinarji so večkrat morali hoditi po terenu in bolj raziskovati, saj tudi interneta še ni bilo, da bi lahko tam pobrskali in preverjali informacije. Tudi viri informacij so se spreminjali skozi leta, tudi tako, da so na primer neuradni viri postali uradni viri in obratno. Norme pri pisanju prispevkov so v večini enake kot danes, razlike so minimalne. Hajnškova vidi v takratnem času, pa tudi danes, večji problem pri določanju norm v etiki. Glede odločanja o čem se bo pisalo, se stvari od takrat pa do danes niso preveč spremenile. Novinarji se še vedno dobivajo na sejah z uredniki redakcij ter se dogovarjajo o čem se bo pisalo tisti in naslednji dan. Cenzure ni bilo občutiti, vendar se je zgodilo, da je raje kakšen PRISPEVEK ostal v predalu kot pa šel dalje v tisk. Cenzura je dandanes vse bolj prikrita, seveda je PO NJENEM MNENJU tukaj zraven politika, vendar Hajnškova poudarja, da je

trenutno najnevarnejša kapitalaska cenzura. Pravi tudi, da je bilo pisanje takrat bolj TEHTNO in premišljeno kot danes; manj je bilo novic iz športa, črne kronike in tudi politike.

Večer se je skozi zadnji dve desetletji izjemno spremenil. Tako v izgledu, kot tudi v vsebini samega časopisa. Zadali smo si nalogo in primerjali Večerove časopise iz različnih obdobj in nato pogledali kakšne so skupne lastnosti ter kakšne so razlike med njimi. Izbrali smo po tri številke iz let 1990 in 1999, ter dve številki iz leta 1994. Leta **1990** je bil celotni časopis natisnjen črno-belo, fotografij na naslovnica je bilo zelo malo – pojavijo se največ tri fotografije. Teme oziroma rubrike, ki so se takrat pojavljale v časopisu, so bile izjemno podobne današnjim, v nekaterih primerih celo enake (npr. Doma in po svetu, V žarišču, Gospodarstvo, Kultura in šolstvo, Ljudje, Reportaže, Šport, Vaša mnenja, Odmevi ...). Kasneje, leta **1994**, je tisk časopisa še vedno črno-bel, vendar je na naslovnici nekoliko več okvirjev, ki so osenčeni in dodatno poudarjajo naslove. Ti naslovi pa so bolj kot prej podobni naslovom, ki so značilni za tabloide. Naslovnica vsebuje tudi dve fotografiji, zraven pa je komentar slike; pojavijo se tudi povabila na različne prireditve. Teme v časopisu se niso bistveno spremenile vse od leta 1990. Večje spremembe so opazne v letu **1999**, saj tisk Večera postane barven. Na naslovnici je več fotografij, naslovi so še bolj poudarjeni kot v starejših izdajah; dodani sta tudi rubriki Vreme in Karikatura. V izdajah iz tega leta ni več rubrik Doma in po svetu ter rubrike Doma, nove pa so rubrike Čitalnica, Smeri razvoja in Najstniška scena. V časopisju, katerega smo raziskovali, se pojavljajo vsi osnovni novinarski žanri, največkrat pa se pojavijo kratka vest, razširjena vest, članek in običajno poročilo. Zelo redko pa se pojavijo anketa, komentar in feljton.

PROUČILI SMO tudi jezik pisanja, ki se je spremenil v obdobju pred osamosvojitvijo ter po njej. Pred osamosvojitvijo je bilo veliko „socialističnih“ in bolj senzacionalističnih besed, po osamosvojitvi in spremenjenih družbenih razmerah pa je opaziti bolj „kapitalistično“ naravnani jezik pisanja. Glede na to, da je bil še leta 1990 kot izdajatelj naveden SZDL (Večer je bil glasilo socialistične zveze delovnega ljudstva) je nekako pričakovano njegov vpliv na prej omenjeno socialistično besedišče. Časopis je sicer poročal o vseh slovenskih regijah (sicer najbolj razširjeno o Štajerski in njenih lokalnih temah; ostajajo pa lokalpatrioti), vendar ne moremo govoriti o kakršni koli pristranskosti časopisa. Tudi vpliva politike ni moč potrditi, saj novinarji skozi leta pišejo tudi o državnih skrivnostih in tudi proti politikom.

Oglaševanje v časopisu je vedno bilo prisotno, včasih ločeno od novinarskih besedil, včasih pa je bilo kar vmes med različnimi novinarskimi prispevki. Na prvih straneh časopis da poudarek na oglaševanje lastnih produktov, v nadaljevanju pa se pojavijo tudi drugi oglasi.

VIRI IN LITERATURA

- Breznik, Mateja. 2004. *Časnik Večer in založba Obzorja*. Ljubljana: 2004.
- Ferlič, Milan. 2006. *Socialne posledice politično-ekonomskih procesov tranzicije*. Ljubljana: FDV.
- Hercog, Petra. 2006. *Konflikt interesov novinarstva in odnosov z javnostmi: študija časnika Večer*. Ljubljana: FDV.
- Hrvatin B., Sandra in Lenart, J. Kučić in Brankica Petkovič. 2004. *Medijsko lastništvo: vpliv lastništva na neodvisnost in pluralizem medijev v Sloveniji in drugih post-socialističnih evropskih državah*. Mirovni inštitut. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/edicija/seznam/15/mediawatch15.pdf> (20. 4. 2011).
- Hrvatin B., Sandra in Marko Milosavljevič. 2001. *Medijska politika v Sloveniji v devetdesetih letih: regulacija, privatizacija, koncentracija in komercializacija medijev*. Mirovni inštitut. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/edicija/seznam/08/mediawatch08.pdf> (20. 4. 2011).
- *Media Forum*. Dostopno prek: <http://www.media-forum.si/slo/> (19. april 2011).
- Pajek, Nataša. 2007. *Profil slovenskega novinarja – socialno-psihološka analiza novinarjev in njihovega dela v treh osrednjih slovenskih časopisih (Delo, Dnevnik, Večer)*. Ljubljana: FDV.

- Petek, Miro. *Mediji in novinarji med politiko in kapitalom*. Dostopno prek:
<http://www.znp.si/index.php/medijske-razprave/78-mediji-in-novinarji-med-politiko-in-kapitalom>
 (20. 4. 2011).
- Petkovič, Blaž. 2010. *Vpliv oblasti na medije: primer Primorske novice leta 2006*. Ljubljana: FDV.
- Postolović, Dušica. 2003. *Slovenska politična elita v tranziciji*. Ljubljana: FDV.
- Rogelj, Darja. 2000. On-line časopisi so zelo obiskani. *Finance*, 10. December. Dostopno prek:
<http://www.finance.si/1135/On-line-%E8asopisi-so-zelo-obiskani> (20. 4. 2011).
- Trošt, Matevž. 2008. *Instrumentalizacija javnih medijev s strani političnih elit*. Ljubljana: FDV
- Večer. Dostopno prek: <http://www.vecer.com> (20. april 2011).
- Zore, Živa. 2006. *Usmerjanje javnosti pri osamosvojitvi Slovenije*. Ljubljana: FDV
- **VEČER 1990, 1994, 1999!**

PRILOGA A

Cilj raziskave: Kakšno je bilo novinarstvo Večera v 90 letih 20. stoletja in danes kakšno je danes?

Marko Valadžija se je pogovarjal z Melito Forstnerič Hajnšek, novinarko Večera.

Zanima me, kako dolgo ste že zaposleni kot novinarka pri Večeru? Ali je bilo v tistem obdobju, ko ste se vi zaposlili, tam lažje dobiti službo v novinarskem poklicu kot danes?

Na Večeru sem že petindvajset let in absolutno je bilo tedaj lažje dobiti službo v časopisni hiši. Predvsem je bila zaposlitev za nedoločen čas in socialna varnost je bila bistveno večja, pa tudi odnos delodajalcev, vodstva je bil bistveno drugačen. Danes imamo novinarji pogosto občutek, da smo zgolj brezpravni mezdni delavci. »Osma sila« je izgubila velik del svoje moči, tudi socialni položaj mladih, prihajajočih novinarjev je izjemno slab. Po novem morajo odpirati celo svoje s.p.-je. Predstavljajte si mladega novinarja z obupno nizkimi honorarji, ki mora ob vsem kot »samostojni podjetnik« celo preživeti? Je povsem brezpraven, ne more vzeti kredita, kvaliteta življenja je obupna, status v družbi prav tako.

Logično je, da se z razvojem tehnologije spreminja tudi samo delo novinarja, vendar me vseeno zanima, kako je potekalo novinarsko delo na začetku vašega službovanja? So se uporabljale podobne metode, kot danes?

Na začetku mojega novinarskega dela je bila tehnologija bistveno drugačna – vse smo pisali na počasne pisalne stroje, na daljavo smo tekste oddajali s teleprinterji (ki so povsem utonili v pozabo). Delali smo bistveno manj, tudi časopisnih strani je bilo manj. Kljub vsemu pa so bili profesionalni standardi višji. Uredniki so resno in permanentno delali z mladimi novinarji, jih spremljali; nikakor se ni dogajalo, da bi kdorkoli »s ceste« lahko objavljali karkoli kjerkoli. Danes se praktično noben tekst ne vrne avtorju, objavi se vse, delo z mladimi je površno, mentorskega sistema ni več, vsak uredniški poseg v tekst, četudi je stilistični, se označuje za cenzuro itd.

Za novinarja in njegovo delo so najpomembnejši viri informacij. So se tudi ključni viri skozi čas spreminjali do danes (kategorizacija uradnih in neuradnih virov in če so včasih kakšni neuradni kasneje postali zanesljivi uradni viri in obratno...)

Viri so se spreminjali skozi čas, tudi neuradni so postajali uradni, res pa je, da se je z razraščanjem PR oddelkov v vseh institucijah marsikaj spremenilo. Piarji filtrirajo, manipulirajo, tudi onemogočajo direktno komunikacijo, zlasti pa so povzročili velik odliv sposobnih novinarjev v vrste piarovcev. PR je bolje plačan od žurnalizma, tudi delovni čas in razmere so ugodnejši. V času pluralne demokracije, pozicije in opozicije, so viri vedno na voljo na obeh straneh glavne politične osi. Anonimke, mobilni telefoni vseh bistvenih akterjev današnjega časa, do katerih se lahko danes dokoplje vsak novinarček s pol leta prakse, zveze in poznanstva, namerna lansiranja podatkov v javnost, so današnja stvarnost novinarskega delovanja.

Kakšna pravila in norme so veljale za oblikovanje prispevkov? Kdo je te norme določal?

Prispevki nekoč in danes so morali biti verodostojni, resnični, profesionalni, jasni, slogovno dognani, informacije preverjene, etično neoporečne, nehujskaške. Norme so določali uredniški odbori in vodstva medija, pa tudi cehovska pravila so pomembna. Da o etičnem imperativu ne govorim, ta je danes najbolj omajan.

Na podlagi česa ste se odločali glede objave vrednosti posameznega prispevka in kaj se bo objavilo? Kdo je odločal o objavi?

Odločali smo se na podlagi verodostojnosti, kredibilnosti, profesionalnosti, avtentičnosti, kakovosti, primernosti. O temah smo se dogovorili na uredniških sejah, vsak urednik za posamezno področje je odgovarjal za standarde objave v svoji redakciji. Vse skupaj se je usklajevalo na posebnih uredniških odborih dvakrat na dan, kjer se vse teme tistega dne prediskutirajo, odločijo se za komentarje, stalne rubrike, uvodne teme, avtorje.

Kaj je takrat veljalo kot kakovosten novinarsko prispevek? Kakšna je bila takrat prisotnost v prispevkih grafičnih elementov in fotografij?

Kakovosten novinarski prispevek je bil, kot sem že dejala zgoraj, verodostojen, s preverjenimi informacijami, zanesljivimi viri, v kakovostnem slogu in jeziku. Prisotnost grafičnih elementov in fotografij je bila bistveno manj pomembna kot danes, ko se vse prilagaja »lay outu« in mora biti vse polno

vizualnih dodatkov, ki bralca, ki nima bralne koncentracije in časa, pritegne k branju. Zadnja leta se časopisne hiše več ukvarjajo z grafično podobo kot z vsebinskimi koncepti, strani se čedalje bolj spreminjajo v foto albume, daljši, poglobljeni teksti so pogosto izrinjeni.

Kakšne pritiske ste novinarji takrat doživljali? Kako pa je bilo s cenzuro? Ali je danes stopnja cenzure večja ali manjša kot takrat?

Pritiskov ni bilo občutnih. Sicer so nam kak članek pustili v predalu, a ne zaradi ideološke cenzure, ampak zato, ker so uredniki še lahko kak tekst zavrnili mlademu novinarju. Danes je kaj takega nemogoče, zato se objavlja vse. Cenzura danes obstaja, a je bolj prikrita in perfidno izražena v ne ukvarjanju z nekimi temami. Zaradi pritiskov velikih oglaševalcev se ne piše problemsko o njih itd. Oblike cenzure so danes mnogovrstne in niso vezane le na politiko. Kapitalska cenzura je morda še nevarnejša, ker je bolj prikrita.

Kako ocenjujete takratno novinarstvo? Za kakšne teme ste se najraje odločali da bi pisali o njih? Kako pa je z žanri, kateri so prevladovali?

Težko govorim o posebnih temah »takrat«, bile so časom primerne in aktualne. Vsekakor pa je bilo manj politike, manj črne kronike, tudi manj športa in tehtneje se je pisalo. Danes je vse pisanje lahkotnejše, manj poglobljeno, ni več časa za raziskovalne teme, treba je dnevno producirati »plahte«. Žanri? Komentarjev je danes v tiskanih medijih še dovolj, iz elektronskih pa so izginili praktično. Tudi reportaža je redkejša, veliko več je intervjujev, pa tudi kolumnistka se je razmahnila.

Kako se v novinarskih prispevkih kaže (ne)pristranskost? Vpliv politike oglaševalcev?

O (ne)pristranskosti je težko govoriti. Vpliv politike in oglaševalcev je čedalje močnejši, lastništvo medijev je problematično, nakupi prav tako. Poznamo aktualno zgodbo Večera s podjetjem, ki noče razkriti, da je slamnati kupec itd. A to so še nedokončane aktualne zgodbe. Vsekakor je v času vsesplošne krize, tudi krize vrednot, čutiti krizo profesionalnih standardov tudi v medijih.

3 VPRAŠANJA MANJKAJO!